

ТОШКЕНТ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРАН ЧИҚА БОШЛАГАН

№ 54 (9800)

1990 йил 17 март • шанба •

Баҳоси 3 тийин.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИНИНГ ҚОНУНИ

СССР Президенти лавозимини таъсис этиш ҳамда СССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида

СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ УЧИНЧИ СЪЕЗДИДА СССР Президенти М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

Хурматли депутат ўртоқлар!

СССРнинг биринчи Президенти этиб сайланди. Менга ишонч билдирганингиз учун чуккур миннатдорчилик изҳор қиламан.

Ушбу вазифани давлат учун қийин бўлган пайтда қабул қилиб олаётганимни тўшундириб туришман. Мен ўз номодин Президентликни овозга қўйишни учун розилик бердим, чунки Ватанимизнинг келажигига ишонман, яна шунинг учун ҳамки, қайта қуриш бутун ҳаётимнинг мазмунига айлангангидея аминман.

Алоҳида масъулиятли эканлигини тўшунмаган, бунинг мен ўз номодин муҳокама қилинган чоғда депутатларнинг нутқларини тинглаб, яна бир бор чуккур эътибор билан олдим.

Қайта қуриш сийосати, уйлашмица — бизнинг мамлакатимиз синарига мамлакат учун сифат жиҳатидан янги ҳолатта, авторитар бюрократ системадан инсонпарвар демократик социалистик жамиятга ўтишни имкон бўлган бирдан-бир тинч йўллар.

Президент сифатида мендан қилинган ишларга баҳо берилишини ва келгусида муваффақият қандай тасаввур этишимни кутмоқдалар.

Қайта қуришнинг асосий қадаси — демократия ва ошкоралиқдир, бу келгусидаги ўзгартишларнинг бутун бошичи учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ҳозирги аҳвол мурракбалигига, икитомий сийосий соҳада жуда кўп қийинчиликлар ва муаммолар мавжудлигига қарамай, шунинг айтиш мумкинки, бу борада ҳам инсон манфаатлари сари муҳим бурлиш қилинди. Биз ҳаммаимиз сийосий ўзгартишларнинг дастлабки реал натижаларини ҳис этмоқдамиз. Чинакам халқ ҳокимияти системаси давлат этилимоқда, ҳуқуқий давлат тизимлари шаклланоқда. Унитар давлатдан тўлақонли федерация сари қийин, аммо ҳаётий муҳим ўтиш бошланди.

Биз ўз мамлакатимизда қайта қуришни янгиға фикрлаш асосида авж олдириб, янги ташқи сийосатини ишлаб чиқдик. Бу Совет Иттифоқининг ҳозирги дунёдаги роли тўғрисидаги тасаввурини ўзгартирди. Энг муҳими эса, сунгги маррада, дунё жаҳоншумул ҳалокат ёқисига келиб қолган пайтда бунга эришилди, дейиш мумкин. Воқеаларнинг хатарли бошини олд олиди, халқаро муносабатлар соғломлаша бошлади.

Биз ўз мамлакатимизда қайта қуришни янгиға фикрлаш асосида авж олдириб, янги ташқи сийосатини ишлаб чиқдик. Бу Совет Иттифоқининг ҳозирги дунёдаги роли тўғрисидаги тасаввурини ўзгартирди. Энг муҳими эса, сунгги маррада, дунё жаҳоншумул ҳалокат ёқисига келиб қолган пайтда бунга эришилди, дейиш мумкин. Воқеаларнинг хатарли бошини олд олиди, халқаро муносабатлар соғломлаша бошлади.

Ақсича, қайта қуриш сийосатини чуқурлаштириш зарурлиги аён. Айна шу мақсадда аввало Президент воялатидан фойдаланаман. Шунинг алоҳида таъкидлаш керакки, бундан бунён ҳам барча қайта қуриш жараёнларини демократик асосда ҳақиқатан ҳам қатъият билан олға томон силжитиш учун ана шу воялатлардан фойдаланаман.

Съездагача ҳам, бу ерда,

Хуллас, ўртоқлар, тарихий миқёсдаги бурлиш тўғрисида гап бормасди. Бунинг ҳаммаимиз билганимиз муҳим, акс ҳолда қайта қуриш дуч келмаётган аниқгина, қўлчанча аламли ҳодисаларни тўғри баҳолаш қийин.

Ўзгартишларнинг бундай қудратли тўқинида, рўйроқ айтганимиз, бунга кадрларнинг, жамоат оғинининг тайёр эмаслигига биз, табиийки, ҳамма нарсани зарур бўлган даражада бажаришга улуғрамдик. Нохуш ҳолатларнинг кеиши: Чернобил, Арманистон, бошқа табиий офатлар, жаҳон бозорига биз учун вазиятнинг кескин даражада ёмонлашгани тўғрисидаги ўзини салбий таъсирини кўрсатди. Инвестиция сийосатида, ичкиликбозликка қарши кампанияни ўтказишда йўл қўйилган хатолар катта зарар келтирди. Жиниоткорона совиққонлик ва миллатлараро адоватини янада жиниоткорона авж олдириш оқибатида катта талафот берилди ва одамлар қурбон бўлди.

Қоқолик, ўн йиллар давомида қарор толган ақидапарастлик, турғунликка, сўсташликка, қоридан қўрсатма билан яшашга қўнчиш бизга халақит берди. Буларнинг ҳаммаси бугунги кунда ҳам ўз таъсирини кўрсатиб турибди. Мен ҳаёт шундай деб айтган бўлардим: иқтисодий ва яқиниқий соҳадаги барча қийинчиликлар, бошқа муаммоларнинг кескинлигига қарамай, сунгги кўтиб қолганини ўзгартишлар йўлидан асосий тўқиндир.

Қайта қуришга қарши бўлган турли қўнчишдаги буғунчи қўнчишларнинг тўқинлиқ қилувчи таъсири тўғрисидаги масалани ҳам четлаб ўтормайман. Уларнинг хатти-ҳаракатлари қўнчишга қийинчиликларни вужудга келтирмоқда ҳамда жамиятимизнинг янгилашга астойдил интилаётганин барча киншлардан жиқлашмоқда. Вазиятнинг фойдали эканлигини, муаммоларнинг мурракбалиги ва ўзига хослигини, жамиятнинг безовталлигини аниқлаб турибман, аммо ваҳимига тушиш, бунинг устига сийосатини ўзгартириш учун асосини сезмайман.

Ақсича, қайта қуриш сийосатини чуқурлаштириш зарурлиги аён. Айна шу мақсадда аввало Президент воялатидан фойдаланаман. Шунинг алоҳида таъкидлаш керакки, бундан бунён ҳам барча қайта қуриш жараёнларини демократик асосда ҳақиқатан ҳам қатъият билан олға томон силжитиш учун ана шу воялатлардан фойдаланаман.

Съездагача ҳам, бу ерда,

Хуллас, ўртоқлар, тарихий миқёсдаги бурлиш тўғрисида гап бормасди. Бунинг ҳаммаимиз билганимиз муҳим, акс ҳолда қайта қуриш дуч келмаётган аниқгина, қўлчанча аламли ҳодисаларни тўғри баҳолаш қийин.

Ўзгартишларнинг бундай қудратли тўқинида, рўйроқ айтганимиз, бунга кадрларнинг, жамоат оғинининг тайёр эмаслигига биз, табиийки, ҳамма нарсани зарур бўлган даражада бажаришга улуғрамдик. Нохуш ҳолатларнинг кеиши: Чернобил, Арманистон, бошқа табиий офатлар, жаҳон бозорига биз учун вазиятнинг кескин даражада ёмонлашгани тўғрисидаги ўзини салбий таъсирини кўрсатди. Инвестиция сийосатида, ичкиликбозликка қарши кампанияни ўтказишда йўл қўйилган хатолар катта зарар келтирди. Жиниоткорона совиққонлик ва миллатлараро адоватини янада жиниоткорона авж олдириш оқибатида катта талафот берилди ва одамлар қурбон бўлди.

Қоқолик, ўн йиллар давомида қарор толган ақидапарастлик, турғунликка, сўсташликка, қоридан қўрсатма билан яшашга қўнчиш бизга халақит берди. Буларнинг ҳаммаси бугунги кунда ҳам ўз таъсирини кўрсатиб турибди. Мен ҳаёт шундай деб айтган бўлардим: иқтисодий ва яқиниқий соҳадаги барча қийинчиликлар, бошқа муаммоларнинг кескинлигига қарамай, сунгги кўтиб қолганини ўзгартишлар йўлидан асосий тўқиндир.

Қайта қуришга қарши бўлган турли қўнчишдаги буғунчи қўнчишларнинг тўқинлиқ қилувчи таъсири тўғрисидаги масалани ҳам четлаб ўтормайман. Уларнинг хатти-ҳаракатлари қўнчишга қийинчиликларни вужудга келтирмоқда ҳамда жамиятимизнинг янгилашга астойдил интилаётганин барча киншлардан жиқлашмоқда. Вазиятнинг фойдали эканлигини, муаммоларнинг мурракбалиги ва ўзига хослигини, жамиятнинг безовталлигини аниқлаб турибман, аммо ваҳимига тушиш, бунинг устига сийосатини ўзгартириш учун асосини сезмайман.

Ақсича, қайта қуриш сийосатини чуқурлаштириш зарурлиги аён. Айна шу мақсадда аввало Президент воялатидан фойдаланаман. Шунинг алоҳида таъкидлаш керакки, бундан бунён ҳам барча қайта қуриш жараёнларини демократик асосда ҳақиқатан ҳам қатъият билан олға томон силжитиш учун ана шу воялатлардан фойдаланаман.

Съездагача ҳам, бу ерда,

Хуллас, ўртоқлар, тарихий миқёсдаги бурлиш тўғрисида гап бормасди. Бунинг ҳаммаимиз билганимиз муҳим, акс ҳолда қайта қуриш дуч келмаётган аниқгина, қўлчанча аламли ҳодисаларни тўғри баҳолаш қийин.

Ўзгартишларнинг бундай қудратли тўқинида, рўйроқ айтганимиз, бунга кадрларнинг, жамоат оғинининг тайёр эмаслигига биз, табиийки, ҳамма нарсани зарур бўлган даражада бажаришга улуғрамдик. Нохуш ҳолатларнинг кеиши: Чернобил, Арманистон, бошқа табиий офатлар, жаҳон бозорига биз учун вазиятнинг кескин даражада ёмонлашгани тўғрисидаги ўзини салбий таъсирини кўрсатди. Инвестиция сийосатида, ичкиликбозликка қарши кампанияни ўтказишда йўл қўйилган хатолар катта зарар келтирди. Жиниоткорона совиққонлик ва миллатлараро адоватини янада жиниоткорона авж олдириш оқибатида катта талафот берилди ва одамлар қурбон бўлди.

Қоқолик, ўн йиллар давомида қарор толган ақидапарастлик, турғунликка, сўсташликка, қоридан қўрсатма билан яшашга қўнчиш бизга халақит берди. Буларнинг ҳаммаси бугунги кунда ҳам ўз таъсирини кўрсатиб турибди. Мен ҳаёт шундай деб айтган бўлардим: иқтисодий ва яқиниқий соҳадаги барча қийинчиликлар, бошқа муаммоларнинг кескинлигига қарамай, сунгги кўтиб қолганини ўзгартишлар йўлидан асосий тўқиндир.

Нияти пайдо бўлди. Натияжада буйруқбозлик усулларининг ҳам, иқтисодий усулларининг ҳам таъсири сусайиб, истеъмол бозори, пул муомаласи ва молиянинг номувовчиликни қуяшмоқда, иқтисодий ўсишнинг суръатлари ва сифати пайсамоқда. Озиқ-овқат программасини амалга ошириш билан боғлиқ хатарли аҳвол ҳам иқтисодий ислохотини жаддалаштириш зарурлигини таъкидламоқда.

Айна бурлиш қилиш зарур, акс ҳолда салбий тенденциялар аввалгига қараганда тезроқ қуялиб боради. Бизга иқтисодий ислохотини жаддалаштириш зарурлигини таъкидламоқда.

Айна бурлиш қилиш зарур, акс ҳолда салбий тенденциялар аввалгига қараганда тезроқ қуялиб боради. Бизга иқтисодий ислохотини жаддалаштириш зарурлигини таъкидламоқда.

Энг аввало мулкчилик, ер, ижарага оид қонунлардаги, маъмур жамъуанинг бошқа қонун ҳужжатларидаги жуда катта бунёдкорлик қудратини амалда рўбга чиқариш керак. Бу Қонун ҳужжатлари қабул қилиниши ақилловчи босқичда турибди. Ана шу қонунларнинг амалга ошириши Президентнинг асосий вазифаси, деб биламан.

Агар биз тегишли иқтисодий муҳит яратиш бермасак, қонунлар ўз-ўзидан қуча қирмайди, одамларнинг ташаббуси бўғилиб, омилкорлик йўлга қийма қолади. Биз тўлақонли ички бозорини яратиш билан амалда шуғулланганимиз керак. Бу — фойда мурракбали иқтисодий, сийосий ва психологик муаммолар. Уни бирдангана ҳал этиб бўлмайди, лекин ҳозирнинг ўзида ҳам соҳада илчилик билан ҳаракат қилиб, ҳар қандай қўрқув ва мажмуалардан халос бўлишимиз лозим.

Бундан нарх белгилаш, таъминот ва сотиш системаларини ислоҳ қилмасдан туриб, давлат бюрократларини жойлаштириш, товар, пировардига эса фойда биржаларини тузиш практикасини ўзгартирмай туриб, ҳеч бир натижага эришиб бўлмайди. Қишлоқ ҳужалигининг ортиқча маҳсулотларини эркин сотиш билан уйғун ҳолда қишлоқ ҳужалиқ маҳсулотлари ва ҳам ашёнинг асосий турларини нисбатан натура солинига ўтиш катта қадам бўлиши керак.

Иқтисодийни маҳаллийлаштиришга қаратилган қонунлар ва қарорларни ҳеч кечиктирмай қабул қилиш зарур.

Ривож топадиган бозор шароитида давлат иқтисодий жараёнларга таъсир этувчи мустаҳкам омилларга эга бўлиши керак. Бунга биринчи навбатда корхоналар оладиган фойдага ва аҳоли даромадига солиқ босқичини оқилона системаси, молиявий назорат, СССР

қилиб, принципиаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сўраб минбарга чиқ

қилиб, принциаллик кўрсатди. Н. В. Федоровнинг ўзи — Съезд қатнашчиларининг СССР Олий Советини мустақил парламентга айлантиришга доир позицияси билан қисқача таништирди. Нотиқнинг фикрича, ана шу мустақил парламентнинг қиёфаси қонун чиқарувчи ва яқинроқ ҳокимиятларини бўлиш вазифасига жавоб беради.

Съезд А. А. Собчак номодини муҳокама қилишга ўтади. Депутат А. А. Жаримов Адигей делегацияси номидан гапириб, номозда қарши чиқди. Депутат бир кун илгари А. А. Собчак, унинг фикрича, қўпол хурружга йўл қўйганини эслатиб, Депутат В. И. Колозов Съезд даъвогарини бир хил идрок этмаётганини унинг шубҳасиз ижобий фазилатларидан устун келмаслигини лозим, деди. Депутатлардан А. Е. Андреев, А. П. Яценко, С. Ф. Ахромеев ва бошқалар, тақлиф этилаётган номодиннинг юксак маъна ҳоратини эътироф этиб, айнини вақтда унинг фелъ-атворини, сўзлаш тарзини таъкид қилдилар. Депутат Е. Д. Айнаи Съезд аҳлига мурожаат қилиб, келажак тўғрисида уйлашга ҳамда А. А. Собчак ва бошқа аш даъвогарлар номозларга эътибор беришга даъват этди.

Сўз сў

21 МАРТ • ЧОРШАНБА

Қатра
ҲАМҚИШЛОҚЛАР

ДАЪВАТ

Чақмоқ чақаётир, гулдираб осмон
Оламин чорлайди шоён тўйинга.
Қушлар сайраётир, еллар хироми,
Гуллар тўшаётир шўх-шўх ўйинга.

Бугун тенглашади кеча ва кундуз.
Энди ортиб борар нурунинг нисобати.
Рухида умидлар очаётир кўз
Тошни ёриб чиққан бойчечак каби.

Офтоб келаетир буржи Ҳамалга,
Сумалак ҳидига маст бўлди сахар.
Чидадир беринлар Тошхол момага,
Ўйинга тушаётир қизлар, журалар!

Шундай ўйнайликки, товонимадан
Чақмоқлар чақилди, мағрибга етсин.
Шундай қулайликки, овозимиздан
Олис шимодаги муз эриб кетсин.

Жарчилар ҳар ёнга содаверсин жар,
Иўқолган байрамлар тикланди, десин.
Ўзини тошмоқда, десин, одамлар,
Ўзини тоғанлар Наврўзга келсин.

Асқар МУСАҚУЛОВ.

КИШЛОҚДА наврўз гаштли бўлади. Тонг отиши билан кўчалар гавжумлашади. Ясанган, шоду хуррам кишилар бир-бирларини наврўз — янги йил билан табриклашиб, меҳмондорчиликка таклиф қилишади.

— Қани, уйга кирайлик, кўчални гўжа тайёр.
— Бизнингга юра қолинглар, онамлар икки кундан буён сумалак қайнатиш билан овора. Тайёр бўлиб қолгандир.

— Ҳозир уйда димикиб ўтирадиган пайтми, яхшиси қирға чикамиз. Ҳадемай наврўз сайли бошланди. Кўпчилигини кўриб, кўнгилнинг чигилини ёзимиз.

Мен ҳам одамларга эргашаман. Ававал Умирларнинг кирамиз. Бебит момо ҳар биримизнинг олдимизга бир косядан сумалак келтириб қўяди. Жўзали ноини ботириб ун паққос туширамиз. Сўнг дастурхонга фотиҳа ўқиб кишлок бағрини ёриб кирган тепаликка чиқамиз. Кўкватлар ўсиб яшил либосга бурканган қир кекса-ю ёшлар билан гавжум. Мўсафидлар бир тарафда қур олган. Тўрда ёши тўксондан ошган Қаршибой бобо, бир оёғи всама Бобо-

назар бобо... Хотин-халаж алоҳида давра курган. Уртадаги дастурхон сархил ноз-неъматларга тўла.

Кишилар юздан табасум аримайди, аския, ҳазил-мўтуба аяжида. «Шаҳарлики бўлиб кетганимни назарда тутиб даврадагилар менга мулозамат кўрсата бошлайди:

— Қани, тўрға ўт, ахир сен кишлоққа меҳмонсан.
— Тоамлардан олиб ўтир, булар шаҳарликларга ҳавасак.

Кимтиниброқ бўлса-да, даврага қўшилман. Сўҳбат мавзун бир-бирига уланади: йилнинг қандай келиши, галланнинг қолати, чорва ташвиши, ҳозирги сўбсатдан бир чимдим-бир чимдим...

Ҳали-кунли ва хушқабқлик билан вақтининг қандай ўтганини сезмай қоласан киши. Содо ва бегубор ҳамқишлоқларимиз — алга ризқ-рўз ҳада қилувчи заҳматқошларнинг дилтортар гаплари қайфиятнинг кўтариб, тўқилантириб юборади. Шаҳарга кайтган ҳам ўша серзафқ донлар, наврўз байрами руҳи аничагача вужудимни тарқ этмайди.

Бу йил ҳам қишлоққа — наврўз байрамини нишонлагани бораман.
Аҳмад БОЛИБЕКОВ.

...Наврўзи олам.

Р. АЛБЕКОВ суратга олган даъдалар.

Наврўзда таваллуд топганлар

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, профессор Хусни Рустамович Рустамов биринчи ўзбек кимёгар олими. Мана қирқ беш йилдирки, у Тошкент политехника институтининг кимё физиологияси факультетинда меҳнат қилмоқда. Физикавий химия кафедрасининг профессори, табаррук устоз ушбу кунда таваллуднинг қутлуг 80 йиллигини нишонламоқда. Қуйида ана шу фан соҳибининг ибратли ҳаёт йўли ҳақида сўз юритамиз.

ган ўша кезларда мўғтабар бир кўл, меҳрибон қалб, уни тўғри йўлга башлади. У кимёгар бўлишга ихлос баён қилганида профессор Н. А. Колосовский жиддий қибфада: «Машаққатли бу йўл. Майли, бардошнинг синиб кўри!»— деган эди. Яхши эсида, ўшанда қай аҳволга тушгани. У бардошнинг синиб кўриди. Домласи ҳузурига у яна келди. Бу сафар профессор хурсанд эди. Илмга бўлган иштиёқ голиб келди.

фессор бўлди.
Бугунги кунда домла табаррук, атоқли олими, Устоз билимларидан баҳраманд бўлган қўллаб шоғирлари турли олий ўқув юртиларида, ишлаб чиқаришнинг турли жаҳаларида, илмий-текшириш институтларида, ҳамда ўзлари билан ёзма-ён самарали меҳнат билан банд. У 200 дан ортиқ илмий мақодалар, умумий ва физикавий-химия фанлари бўйича дарсликлар, бир қанча илмий нашрлар муаллифи дур.

Профессор Хусни Рустамовнинг хизматлари муносиб тақдирланган. Меҳнат Қизил Байроқ ордени, жумҳурият Олий Совети Президиумининг бир неча фахрий ёриқлари, медаллар унинг кўп йиллик илмий ва педагогик фаолиятига берилган юксак баҳоқидир. 1967 йилда эса юксак олим «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби» фахрий унвонига ҳам сазовор бўлди.

Қачон ТошПИНинг химия-технология факультетини физикавий-химия кафедрасида бўлмаган олмининг лабораторияда, ёш таққотиши шоғирлари даврада қизғин мунозара, илмий баҳс устида учратасиз. Бугун эса кафедрадаги ҳолат, қайфият ҳар қачонгидан ҳам ўзгача. Сабаби, муҳтарам устоз Хусни Рустамовнинг қутлуг 80 йиллигини мубороқбод этувчиларининг кети узилмайдиган. Биз ҳам кўп сонли шоғирлариди қаторида устозни ушбу айём билан табриклар изхор этамиз.

Ш. НУРУЛЛАЕВ,
химия фанлари номзоди,
доцент.

БАҲОР кўеши нурга тўлдирган кенг аудиторияда дарс борапти. Хона жимжит. Устоз сўзларини эътибор билан тинглаб, ҳар бир илм қалимасини шоша-пиша оққа тушираётган шоғирларнинг дафтар арақлашганинда онда-сонда бу ёнгитой сукунатин бузиб туради. Урта бўй, соялари қиров болган кекса олим аста ўқиб бу ёққа юради. Гўё босаетган ҳар бир қаламинни ҳисоблайди, санайди. Равон, дондона сўзлари кимёвий формулаларга ўхшаш қисқа ва аниқ. Лутфи нишонга беҳад тўриб тегаётгани, тингловчилар қалбини ўз сеҳрига олаётганлигини сезар, кўнгли алланечук таскин топарди.

пухта бўлишига ҳаракат қилди.
Хусни Рустамович энди таниқли олими. Уни жумҳуриятимиз илм аҳлигина эмас, балки Иттифокимизда ҳам

ЭЪЗВОЗ

яқши танишади, билишади.
...Дарс соати ҳам яримлаб қолди. Олим ҳамон бир маромада қадам ташлайди. Гўё бизни шоғирларнинг, илми толибларнинг ҳаёли бўлинаятгандай.

1941 йил. Еш олим ижод қаламига дам бериб, қўлга қурол олди. Ватан ҳимоясига отланди. У хизмат қилган дивизия Закавказье ерларини душмандан мудофаа этарди. Хусни Рустамов ўша кезларда Коммунистик партия сафига кирди. Уруш ҳам тугади. Уни яна қадрдон институт ўз бағрига олди. Физикавий-химия кафедрасига мудирлик қилиш билан бирга докторлик диссертациясини устидаги илмий ишнинг ҳам давоми эътирди. 1953 йили Хусни Рустамов дунё тан берган олим, халқроқ Нобель мунофотининг лауреати, академик Н. Н. Семенов мактабига химиявий реакциялар тизлигини ўрганиш борасида очилган биринчи дорил-фунун талабаси. Фан ўққиларига парвоз қилишини ният қилган илм қадригочлардан. Ешилк гурури жўш ур-

Хусни Рустамович Ленин йўлланмасига кўра Тошкентда очилган биринчи дорил-фунун талабаси. Фан ўққиларига парвоз қилишини ният қилган илм қадригочлардан. Ешилк гурури жўш ур-

БАҲОРНИ ҚАРШИЛАБ

Навалдар безаниши бу кеча боғда,
Уйғониш ҳис этмиш нозик кўртаклар.
Шағву сурурларга тўлди бу чоғда
Баҳорни орангаб қутган юраклар.

Куйчилар қўлга олиб соз, қалам,
Давранинг тўрида олдидлар сўзини.
Қаршиланг, дўстларим, келбади қўламан,
Сиз ҳам мадҳ этингиз жонбахш Наврўзини.

Қошлари қалдирғоч бокира қизлар,
Сизнинг сағингизда мен суйган малак.
Атайлаб биз учун пишириссалар
Тонггача ухламай ширин сумалак.

Оламанда гўзаллик, ишқ фасли бу ои,
Мен сулув ёримага гуллар тутайин.
Сўнг унинг унда бўларман меҳмон,
Эрта кун мен уни уйда қутайин...

Тоғлардан югуриб оқар йрмоқлар,
Табиат бир қўшиқ айтар баралла.
Дўстларим, ҳеч қайтиб келмас бу чоғлар,
Қирларга чиқайлик, айтайлик ялла.

Келинлар, давраниз кенг бўлсин бу кун,
Қўшиқлар қўлайлик жўшқин бу майин.
Мен шундай айёллар борлигин учун
Шу улўз халқимга тазини этайин.

Анвар ТОҒАЕВ.

ЁШЛАРИНИГ МУРАББЙСИ БўЛАЙИК

Халқ депутатлари вилоят Совети ташаббуси билан вилоят партия, уруш ва меҳнат ветеранларининг кенгаши бўлиб ўтди. Унда муҳокамалар қўллаб шоғирлари турли олий ўқув юртиларида, ишлаб чиқаришнинг турли жаҳаларида, илмий-текшириш институтларида, ҳамда ўзлари билан ёзма-ён самарали меҳнат билан банд. У 200 дан ортиқ илмий мақодалар, умумий ва физикавий-химия фанлари бўйича дарсликлар, бир қанча илмий нашрлар муаллифи дур.

Кенгашида вилоят партия комитетининг биринчи котиб — халқ депутатлари вилоят Совети раиси С. М. Мамарасулов, ўш авлоднинг таъбилашда, юрт осовийталикни таъминлашда, наврўз байрамини кенг нишонлашда вилоят оқсоқолларининг иштироки ва вазафлариди тўғрисида маъруза қилди.

Музокараларда Пискеит тарбиялашда, юрт осовийталикни таъминлашда, наврўз байрамини кенг нишонлашда вилоят оқсоқолларининг иштироки ва вазафлариди тўғрисида маъруза қилди.

ДЕҲҚОН КАШФ ЭТГАН ТАОМ

БИР деҳқон баҳор келиши билан уруғликка олиб қўйган дониини сувга солиб нивитиб қўйибди. Лекин бирдан ҳаво бўзилиб, кўз юзини қора бўлтирлар қоплаб олди ва ёлғир ёға бошлади. Ивтигилан бугдой эса идишда иш уриб ўса бошлади. Ҳаво ҳадеганда очилвермади. Шунда диласига кўш чиқаролмаган деҳқон бола-чақаларни оч-назор ўтирган пайтда нивитиб қўйилган дон барбир нишлаб кетди, увол бўлмасин, бирон нарса пишириб бераялик, деб ўйлабди. Уша пайтга келиб, бугдой анча-мунча бўй чўзиб қолган экан. Шундай бўлса деҳқон бобо тавақал қилиб, иши урган ва анча бўй чўзиб қолган дон мейсасини қийлабди-да, кампирига берди:

— Мана бундан болаларга бирор нарса пишириб берақол, энди эккиб бўлмайди, барбир нишлаб кетди, увол бўлмасин!— дебди.
Кампир бурдой мейсасини узоқ қайнатди, охири қайнатилмадан безор бўлиб, қозоннинг қопқонини маҳкам бекитиб, узлагани ётибди. Азонда кампирнинг уйқуси қочиб ўридан турибди. Шунда қозон ёдига тушиб, ундан хабар олгани борибди-да, қопқонини очиб кўрса, шундай ажойиб ҳид димоғига урилбдики, асти қўяверсансиз. Татиб кўрса қозондаги қиём жуда маззали экан. Бу таом ҳаммага ёқиб қолди. У шундай маззали эканини, ҳиди жуда ёқилми, ўзи тўйинми, мазас уни тановул қилган кишининг узоқ вақт эсида қоларкан.

Келсин яил баҳорда деҳқоннинг болалари яна шу таомдан егилари келибди. Шу тариқа сумалак пиширши удуғи пайдо бўлган экан. Бу та-

СУМАЛАК ҲАҚИДА АФСОНАЛАР

НАВРўЗИ оламин кўп-ламаниг ҳаётбахш неъмат — сумалаксиз тасаввур қилиб бўлмайди. Халқимиз арслар бўйи наврўз оқшоми катталикта дошқозонларда сумалак қайнатиб, келайтган янги меҳнат мавсуми сарбаркан, қутли ва серхосил бўлишига умид боғлағанлар. Сумалак пиширитган онахонларимиз қадимий халқ қўшиқларини, байт-газалларини ва лаларларини айтиб байрам фаязига фаяз қўшишган.

Баҳор байрамининг шоҳ таовини таъбирлаш аъванасининг тарихи жуда узоқ даврларга бориб тақалади. Ҳатто миллодининг I—II арслариде яшаб ўтган машҳур юнон олими Плутарх мидияликларнинг баҳорий аъваналари тўғрисида ёзаркан, улар илк кўкнамда бугдойдан махсус таом пиширганиларини алоҳида қайд қилиб ўтган. Урта Осиёда истиқомат қилган аждоғларимиз ҳам бундан минг йиллар аввалроқ ҳам кўкнам-

ни сумалак билан кутиб олишганини XI асрнинг буюқ тилшуноси Махмуд Қошғарий ҳам таъкидлаган эди. У ўзининг «Девонун луготиғи турки» эъин «Туркий сўзлар девони» асарининг 2-жилдада «сума — навтилган бугдой номи, У кўриштиб тўпайди. Сўнг ундан угра ош ва нон қилинади. Шарбат учун қилинган, ундирган арпа учун ҳам бу сўз қўлланилади», деб ёзган.

Демак, «сумалак» навтилган бугдой ёки арпа маъносини англатувчи қадимги туркий сўз бўлиши «сумадан келиб чиққан, сумалак пиширши удуғи эса Урта Осиёда яшаган қадимги туркий қавмлар орасида кенг расми бўлган деб ҳулоса чиқариш мумкин. Яна шуни айтиш лозимки, озар олимни О. Набевнинг маълулотларига қараганда, Шимолий Ҳиндистонда истиқомат қилган қадимги аҳолининг лажмаси — санскрит тилида бугдой маъносини англатувчи «су-мани» сўзи билан бўлган экан.

Тиллимизда дони олинган бугдой позен «асомон» дейлиши ҳам бекиз эмас. Шунга кўра «сумалак», «сумон» сўзлари қадимги турки тилдаги «су-ма» — бугдой сўзига алоқадор деб фараз қилиш мумкин.

Қадимдан сумалак пиширшиши ўзига хос анана деб билган болаларимиз қўлланиниг бу гаробий таомнинг келиб чиқиши ҳақида турфа афсоналар тўқилган. Бу афсоналарда сумалакнинг келиб чиқиши фантастик уйдирмалар қўб-ғида тасвирлансада, бу неъмат халқимизнинг баҳорий удуғлари, кўл ҳосил, қут-баракат, эл-юрт омонлиги билан боғлиқ эзгу қарашлардан келиб чиққанлигини кўрсатади.

КЎКЛАМ МўЖИЗАСИ

ҚАДИМ замонларда бир камбағал аёл яшаган экан. Унинг Ҳасан-Ҳусан деган ууллари ҳам бўлиб, улар халқ жуда ҳам ёш эканлар. Аёлнинг топган-тутгани қишлоғига зўрға етиб, бир амаллаб қўкламга чиқиб олибдилар. Уларда етулган ҳат валоларни қопмабди. Ўзи майлину-я, лекин икки норасадасининг қоринлари очиб, нон сўраб, зор-зор йиғлашларини кўриб онаизор чидаб туролмабди. Уларни ўйин-қулпу билан овутмоқчи бўлган экан, барбирор эгизаклар ҳархаша қилверибдилар. Шунда она бечора нимка қилларини билмай ўчоқ бошига борибди-да:

— Болаларим, бирпасгини ўйнаб ўтирилар, мен ҳозир сизларга оқват пишириб бераман!— деб қозонга сув солиб, тагига ўт қалабди. Сўнг-ра далага чиқиб, ўтган йилги бугдойпоядан бугдой томтирларини, эндикигина иши ури бошлаган ҳар хил ўт-ўланлардан териб келиб, яхшилаб ювибди-да қозонга солибди. Унхалтаси ва супрасини қопқитирган экан, бир икки каппа ун-урвоқ чиқибди. Уин ҳам қозонга ташлаб қайнативерди. Қоваятганда овози чиқиб турсин учун, беш-олти таошчаларини ювиб қозонга ташлабди-да, чўмич билан

айлантираверибди. Ҳар айланитирида тошлар шарақлаб овоз чиқарди. Бунинг эшитган Ҳасан билан Ҳусан: «онамиз бизга оқват пиширалтилар, деб суюнишга ўйнаб бошлашибди. Тун яримдан оққанда болалар ўйнаб-ўйнаб чарчаб, охири ухлаб қолибдилар. Она қозонни қовлашдан тўтмабди.

Тонгга экин она қовлашдан чарчаб, қозоннинг қопқонини яхшилаб ёпиб дишлабди-да, болаларининг ёнига ёнбошлаб уйқуга кетибди. Эрталаб болаларнинг шоққинидан уйғониб қолди қараса, Ҳасан-Ҳусанлари қозонга қўкламларни тикиб, ниманидир ялаётганини кўрибди.

— Болаларим, бу малайхаларнинг қиромати билан пишди. Унинг оти сермакак,— дебди.

Бу сўз кейинчалик «сумалак» бўлиб ўзгариб кетган экан. Ҳатто ҳозир ҳам кекса онахонларимиз у пире бадавлат отахонлар сумалакни таъбиб кўришдан аввал қизин, Ҳасан-Ҳусанларининг таомидан ялаёликки деб аввал жимжи-лоқлари билан ялашади. Сумалак пиширшиш удуғи ана шундан келиб чиққан экан.

Бу афсона Бархон Холматов таоминдан Фарғона вилоятининг Қува ноҳиясидаги Охунбобоев номли колхозда яшовчи 68 яшар Ҳанифа буви Холматовдан эзиб олинган.

Мухаррир Н. НАСИМОВ.